

Από την ιστορία της Ραψάνης

Ο ακριβής χρόνος ίδρυσης της Ραψάνης δεν είναι δυνατό να προσδιοριστεί. Το βέβαιο είναι ότι η ίδρυση του οικισμού είναι προγενέστερη του 1547 ή του 1544, όπως αυτό φαίνεται από τις δυο επιγραφές ανέγερσης και ιστόρησης του ναυδρίου του Αγίου Ιωάννου του Προδρόμου, που βρίσκεται νοτιοανατολικά του χωριού.

Στην ίδια επιγραφή γίνεται λόγος για την ύπαρξη δύο κοινοτικών αρχόντων - ιερέων, που σημαίνει ότι στα μέσα του 16ου αιώνα στη Ραψάνη υπήρχε ήδη οργανωμένη κοινωνική ζωή. Την ίδια περίοδο άλλωστε ο όσιος Διονύσιος, ο ιδρυτής της ομώνυμης μονής του Ολύμπου, περιηγείται πολλές κωμοπόλεις της Μακεδονίας και Θεσσαλίας (Ραψάνη και Ζαγορά) και χτίζει εκκλησίες.

Σύμφωνα με το Φαρμακίδη κάτοικοι της Ραψάνης και των Αγράφων κατά τα τέλη του 16ου αι. και τις αρχές του 17ου αιώνα εγκαταστάθηκαν στην πόλη της Λάρισας και ενίσχυσαν το χριστιανικό πληθυσμό που κινδύνευε από τις συνεχείς εγκαταστάσεις Τούρκων εποίκων και από τους βίαιους εξισλαμισμούς. Τούτο δείχνει ασφαλώς ότι η Ραψάνη πολύ γρήγορα αυξήθηκε πληθυσμιακά, αφού έφτασε στο σημείο να ενισχύει δημογραφικά την πρωτεύουσα της Θεσσαλίας. Για την περίοδο αυτή καθώς δεν υπάρχουν πηγές δε μπορούμε να δώσουμε την εικόνα της Ραψάνης. Η περίοδος ήταν δύσκολη για τον υπόδουλο ελληνισμό, η κατάσταση στην παιδεία οικτρή και επικρατεί γενικότερα οικονομική δυσπραγία. Η κατάσταση θα μεταβληθεί από τα μέσα του 18ου αι. και μετά τη συνθήκη του Κιουτσούκ Καϊναρτζή, το 1774. Κατά την περίοδο δηλαδή που θα ακολουθήσει παρατηρείται γενικότερα οικονομική ανάπτυξη της ναυτιλίας και του εμπορίου.

Για την περίοδο 1750-1881 έχουμε πολύ περισσότερες πληροφορίες, που δείχνουν ότι και η Κοινότητα της Ραψάνης ακολούθησε την οικονομική ανάπτυξη του ελληνισμού γενικότερα. Οι πληροφορίες αυτές εμφανίζονται στο κατάστιχο του Αγίου Αθανασίου, το οποίο δημοσιεύτηκε το 1981-82 από τον Κώστα Σπανό.

Από τη μελέτη του κατάστιχου αποδεικνύεται ότι ο ναός του Αγίου Αθανασίου διέθετε 100 δωμάτια κελιά, νερόμυλους, χάνια, φούρνους και μορεοπερίβολα.

Το κατάστιχο διασώζει ακόμη κατάλογο των κοινοτικών αρχόντων - επιτρόπων του Αγίου Αθανασίου. Ο κατάλογος αυτός καλύπτει την περίοδο από το 1778 μέχρι το 1854.

Κατά την περίοδο αυτή η Ραψάνη, όπως και τα γειτονικά Αμπελάκια διανύει περίοδο μεγάλης ακμής με τη βαφή των νημάτων και την εξαγωγή τους σε χώρες της κεντρικής Ευρώπης.

Ο Γρηγόριος Κωνσταντάς στη δική του "Χωρογραφία της Ανατολικής Θεσσαλίας" του 1838 γράφει για τη Ραψάνη τα εξής:

Η Ραψάνη είναι χώρα χριστιανική, αντίκρυ των Αμπελακίων, υπεράνω των Τεμπών επί τ' αριστερά του Πηνειού μίαν και ημίσειαν ώραν απέχουσα προς το βορειοδυτικόν εις τους πρόποδας του Ολύμπου, η οποία προ ολίγων τινών ετών είχε περίπου επτακοσίας οικίας, σχολείον ελληνικόν, βιβλιοθήκη, εταιρίαν εμπορικὴν η οποία εμπορεύονταν εις την Γερμανία με κόκκινα νήματα και άλλα προϊόντα της Τουρκίας, ως οι Αμπελακιώται".

Νομίζουμε ότι το απόσπασμα αυτό υποδηλώνει την οικονομική αλλά και πνευματική άνθηση της Ραψάνης κατά τους 18ο και 19ο αιώνες.

Εξάλλου η Ραψάνη την περίοδο αυτή ήταν η κατεξοχήν πυκνοκατοικημένη κοινότητα του Κάτω Ολύμπου και έδρα του ομώνυμου αρματολικιού με πρωταγωνιστές τους περίφημους

Τζαχειλαίους, κλεφταρματολούς που έδρασαν από τα τέλη του 18ου αι. μέχρι τα μέσα περίπου του επόμενου αιώνα.

Η πνευματική ζωή της Ραψάνης παρουσιάζει ιδιαίτερη άνθηση την περίοδο λειτουργίας της Σχολής της από τα μέσα του 18ου αιώνα. Η Σχολή αυτή αναδιοργανώθηκε κυρίως με τη συνδρομή του φιλοπροόδου επισκόπου Πλαταμώνος Διονυσίου (1763-1793) και η αναδιοργάνωση αυτή συμπίπτει ασφαλώς με την οικονομική ανάπτυξη της κωμόπολης και την ανάπτυξη της ραψανιώτικης βιοτεχνίας..

Αναφέρουμε χαρακτηριστικά τα ονόματα δασκάλων της Σχολής της Ραψάνης όπως του Γιωργάκη Ιωάννου (1779-1789), του Ραψανιώτη Ιωάννη Οικονόμου Λογιωτάτου (1779-1804), του Ιωάννη Σπαρμιώτη (1790) του δυτικομακεδόνα Αργ. Παπαρίζου, που βοήθησε στην ανοικοδόμηση της Σχολής, του Μιχαήλ Γοβδέλα, αδελφού του Δημήτριου Γοβδέλα.

Κατά την περίοδο της επανάστασης του 1921 η Σχολή παρέμεινε κλειστή, ενώ μετά την επανάσταση η Σχολή δε φαίνεται να έχει την πρώτη της αίγλη. Ο αριθμός των μαθητών εξάλλου μειώθηκε, ενώ ο πληθυσμός σημείωσε κάμψη.

Από τα μέσα όμως του 19ου αι. η Ραψάνη θα σημειώσει νέα οικονομική και πολιτιστική άνθηση. Το γεγονός ότι το 1852 μεταφέρθηκε η έδρα της επισκοπής Πλαταμώνος απότα Αμπελάκια, που έχουν ξεπέσει οικονομικά, στη Ραψάνη αποδεικνύει του λόγου το αληθές. Η έδρα της επισκοπής παρέμεινε στη Ραψάνη μέχρι το 1881, έτος που η περιοχή του Κάτω Ολύμπου και ολόκληρη η Θεσσαλία απελευθερώθηκε από τους Τούρκους και ενώθηκε με την υπόλοιπη Ελλάδα. Προηγήθηκε βέβαια η επανάσταση του 1878 στην οποία η Ραψάνη πήρε ενεργό μέρος και αυτό είχε ως αποτέλεσμα την καταστροφή της. Ο οθωμανικός στρατός μετά τη μάχη του Προφήτη Ηλία Ραψάνης (Φεβρουάριος του 1878) εισήλθε στο χωριό και κατέκαυσε κυρίως την κάτω συνοικία. Τότε καταστράφηκε η περίφημη βιβλιοθήκη της Ραψάνης (ακριβώς κάτω από τον Ιερό Ναό Κοιμήσεως Θεοτόκου) καθώς και η έδρα της Επισκοπής στο χώρο όπου κτίσθηκε αργότερα ο Ιερός Ναός του Νεομάρτυρα Αγίου Γεωργίου του εκ Ραψάνης.

Μετά την απελευθέρωση της Θεσσαλίας από τους Τούρκους η Ραψάνη αποτέλεσε την έδρα του Δήμου Ολύμπου ως το 1912 με τα εξής χωριά: Ραψάνη (1920) Κρασιά (641) Πυργετός (938) Νικτερέμι (111) Κουλούρα (21), Αιγάνη (223), Νεζερός (1415). Ένα χρόνο μετά την απελευθέρωση της Θεσσαλίας, το 1882, ιδρύθηκε το Ελληνικό σχολείο Ραψάνης το οποίο λειτούργησε μέχρι το 1929. Το σχολείο αυτό, στο οποίο φοίτησαν μαθητές και από τα γειτονικά χωριά, ανέδειξε σημαντικούς άνδρες και αποτέλεσε φυσικά τη συνέχεια της σχολής της Ραψάνης, που μνημονεύσαμε προηγουμένως.

Η οικονομική ζωή της Ραψάνης κατά το α μισό του 20ου αιώνα στηρίχθηκε στη σηροτροφία, την αμπελοκαλλιέργεια και την κτηνοτροφία. Τα αμπέλια και οι μουριές είναι βασικές καλλιέργειες και καθιστούσαν τη Ραψάνη ένα εξαγωγικό χωριό, αλλά ταυτόχρονα το αναγκάζουν να εισάγει βασικά καταναλωτικά αγαθά. Ο πληθυσμός της Κοινότητας δε φαίνεται να ξεπερνά τους 2000 κατοίκους.

Στο δεύτερο μισό του 20ού αιώνα όμως, όπως σχεδόν σ' όλα τα ορεινά χωριά, σημειώθηκε σημαντική πληθυσμιακή συρρίκνωση λόγω της εσωτερικής ή και της εξωτερικής μετανάστευσης. Σήμερα η οικονομία στη Ραψάνη εξακολουθεί να στηρίζεται στην αμπελοκαλλιέργεια, την κτηνοτροφία και τον τουρισμό. Η Ραψάνη έχει σήμερα Αστυνομικό Τμήμα Αγροτικό Ιατρείο και Ειρηνοδικείο. Εκτός του Μορφωτικού Σύλλογου, ο οποίος παρουσιάζει εκδηλώσεις με ποικίλο ενδιαφέρον (ημερίδες, εκδόσεις βιβλίων, εκθέσεις φωτογραφίας κ.λ.π.) δραστηριοποιείται και ο Σύλλογος γυναικών Ραψάνης με τη δημιουργία χορευτικού τμήματος και τη διοργάνωση εκδηλώσεων, όπως είναι η γιορτή του τρύγου και κρασιού. Ακόμη ο Αθλητικός Όμιλος Ραψάνης διαθέτει ποδοσφαιρική ομάδα στην Α' τοπική κατηγορία, ενώ και ο Οινοποιητικός Συνεταιρισμός και Αγροτικός Σύλλογος δραστηριοποιούνται στο χώρο της αμπέλου και του κρασιού.

Εξάλλου η υπάρχουσα λαογραφική συλλογή στο χώρο που στέγαζε παλαιότερα το γυμνάσιο θα μεταφερθεί προσεχώς σε αναπαλαιωμένο κτίριο, προκειμένου να στεγάσει τα λαογραφικά εκθέματα. Το μουσείο οίνου που θα ιδρυθεί εκεί από το Δήμο Κάτω Ολύμπου εκτιμάται ότι θα είναι το μοναδικό στην ευρύτερη περιοχή του Ν. Λάρισας.